

STANOVISKÁ

EURÓPSKY HOSPODÁRSKY A SOCIÁLNY VÝBOR

574. PLENÁRNE ZASADNUTIE EURÓPSKEHO HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO VÝBORU,
14. 12. 2022 – 15. 12. 2022

**Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru – Rodovo podmienené investície
v národných plánoch obnovy a odolnosti**

(stanovisko z vlastnej iniciatívy)

(2023/C 100/02)

Spravodajkyňa: **Cinzia DEL RIO**

Rozhodnutie plenárneho zhromaždenia	20. 1. 2022
Právny základ	článok 52 ods. 2 rokovacieho poriadku stanovisko z vlastnej iniciatívy
Príslušná sekcia	sekcia pre hospodársku a menovú úniu, hospodársku a sociálnu súdržnosť
Prijaté v sekcii	8. 11. 2022
Prijaté v pléne	14. 12. 2022
Plenárne zasadnutie č.	574
Výsledok hlasovania (za/proti/zdržalo sa)	163/5/14

1. Závbery a odporúčania

1.1. Európsky hospodársky a sociálny výbor (EHSV) pripomína, že len väčšia a lepšia hospodárska a sociálna konvergencia v Európskej únii môže pomôcť zabezpečiť úplnú rodovú rovnosť a podporiť rovnaké príležitosti zameraním sa na opatrenia a stratégie v súlade s Európskym pilierom sociálnych práv.

1.2. EHSV poukazuje na to, že väčšinu národných plánov obnovy a odolnosti vypracovali členské štáty bez *ex ante* posúdenia vplyvu jednotlivých investícií na odstránenie rodových nerovností a uľahčenie prístupu žien na trh práce a ich udržania sa na ňom. Len malý počet štátov zaujal strategický prístup prostredníctvom osobitných a prierezových opatrení a reforiem pri šiestich investičných osiach v rámci národného plánu obnovy a odolnosti. Metodika prijatá Európskou komisiou (EK) je založená na posúdení vplyvu vykonávania zavedených opatrení. EHSV preto odporúča, aby EK vo fáze hodnotenia stanovila porovnateľné špecifické ukazovatele na meranie zlepšenia v oblasti rovnakého odmeňovania, prístupu na trh práce, zosúladenia pracovného času a starostlivosti, podpory samostatnej zárobkovej činnosti žien.

1.3. Medzi opatrenia zahrnuté v národných plánoch obnovy a odolnosti patria priame a nepriame kroky s rôznym vplyvom v krátkodobom alebo strednodobom až dlhodobom horizonte s cieľom podporiť prístup žien k zamestnaniu a ich udržanie v zamestnaní. Tieto opatrenia sa však javia neucelené a líšia sa v jednotlivých krajinách. EHSV považuje za prioritu, aby sa pri vykonávaní národných plánov obnovy a odolnosti zintenzívnili priame aj nepriame opatrenia, pre ktoré budú musieť existovať isté a trvalé investičné kanály s plánovaním zdrojov aj v strednodobom až dlhodobom horizonte.

1.4. Pokiaľ ide o priame opatrenia na podporu zamestnanosti žien, EHSV sa domnieva, že stimuly na vytváranie stabilných a kvalitných pracovných miest pre ženy by mali mať prednosť pred inými príležitostnými stimulmi a mali by byť vylúčené zo zoznamu štátnej pomoci.

1.5. EHSV žiada, aby sa posilnila doložka o udeľovaní bonusov podnikom, ktoré podporujú zamestnanosť žien, a to jej rozšírením na všetky projekty verejného obstarávania, a aby sa regulovali verejné výzvy na predkladanie ponúk pre vykonávacie subjekty, ktoré majú explicitne vymenované ciele v oblasti rodovej rovnosti.

1.6. EHSV víta opatrenia na uľahčenie a podporu samostatnej zárobkovej činnosti stanovené v niektorých národných plánoch obnovy a odolnosti a dúfa, že podpora sa bude vzťahovať aj na odbornú prípravu v oblasti financií a riadenia a na prístup k finančným nástrojom.

1.7. Ako sa uvádza v oznámení Komisie o rodovej rovnosti, EHSV sa domnieva, že pri vykonávaní národných plánov obnovy a odolnosti je dôležité prijať opatrenia v daňovej oblasti tým, že sa daňovo zvýhodní druhý príjem v rodine, a to v prípade rodín s nízkym príjmom a menej majetných rodín s jedným rodičom.

1.8. Nepriame opatrenia v národných plánoch obnovy a odolnosti zahŕňajú investície do služieb starostlivosti o deti a opatrovateľských služieb. EHSV považuje za prioritu investovať zdroje do služieb na zosúladienie pracovného času a času venovaného dlhodobej starostlivosti, zaviesť doplnkové služby a sprístupniť ich pre domácnosti s nízkym príjmom.

1.9. EHSV sa domnieva, že už nemožno odkladať konkrétne investície na podporu účasti žien v technických a vedeckých inštitútoch a na štúdiu vedecko-technických odborov (STEM) na univerzite, čo v strednodobom až dlhodobom horizonte môže podporiť zamestnanosť žien aj v odvetviach, v ktorých v súčasnosti dominujú muži.

1.10. EHSV odporúča, aby sa národné plány obnovy a odolnosti plánovali koordinovane a komplementárne so všetkými ostatnými zdrojmi a programami EÚ, počnúc zdrojmi a programami určenými na súdržnosť a pre vidiecke oblasti. V hodnotení EK v rámci európskeho semestra s odporúčaniami pre jednotlivé krajiny by sa tieto ciele mali zohľadniť z rodového hľadiska s novými ukazovateľmi, ktoré sú transparentné, dostupné a porovnateľné medzi jednotlivými krajinami a rozdelené podľa pohlavia.

1.11. EHSV odporúča, aby sa rodové rozpočtovanie na všetkých úrovniach verejnej správy vo fáze európskeho semestra stalo povinným.

1.12. Z dostupných údajov vyplýva, že sociálni partneri a organizácie občianskej spoločnosti boli vo väčšine krajín zapojení slabo a len príležitostne. EHSV odporúča ich plné zapojenie do vykonávania, monitorovania a hodnotenia národných plánov obnovy a odolnosti na európskej, národnej aj miestnej úrovni.

2. Úvod

2.1. Cieľom tohto stanoviska je zdôrazniť reformy a investície s vplyvom na podporu rodovej rovnosti, ktoré plánujú členské štáty v národných plánoch obnovy a odolnosti, a to na základe dostupných informácií, ktoré aktualizujú aj Európska komisia, Európsky parlament (EP) a predsedníctvo Európskej únie. Treba poznamenať, že EIGE (Európsky inštitút pre rodovú rovnosť) vykonáva pre švédске predsedníctvo Rady EÚ v roku 2023 ⁽¹⁾ štúdiu o rodovej rovnosti a uplatňovaní hľadiska rodovej rovnosti pri obnove po pandémie ochorenia COVID-19 týkajúcu sa opatrení plánovaných v národných plánoch obnovy a odolnosti s rodovým prístupom vo všetkých fázach národných plánov obnovy a odolnosti, od programovania po vykonávanie a hodnotenie, a o tom, do akej miery členské štáty považujú rodovú rovnosť za hybnú silu.

2.2. Európska rada 21. júla 2020 vo svojich záveroch prijala plán Next Generation EU spolu s viacročným finančným rámcom na roky 2021 – 2027 (VFR na roky 2021 – 2027). VFR a NextGenerationEU zahŕňajú medzi svoje ciele podporu rovnakých príležitostí, pričom zabezpečujú, aby činnosti a akcie príslušných programov a nástrojov zahŕňali rodové hľadisko a mohli skutočne prispieť k dosiahnutiu rovnosti v súlade s európskou stratégiou.

⁽¹⁾ Štúdiá inštitútu EIGE s názvom *Gender equality and gender mainstreaming in the COVID-19 recovery*, uverejnenie plánované na rok 2023.

2.3. Nariadením Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/241⁽²⁾ sa zriaďuje Mechanizmus na podporu obnovy a odolnosti, ktorého cieľom je podporovať obnovu po pandémie, presadzovať súdržnosť a investovať do zelenej a digitálnej transformácie. V nariadení sa výslovne uvádza, že národné plány obnovy a odolnosti musia podporovať rodovú rovnosť. EHSV súhlasí s vyjadreniami v nariadení o význame opatrení zameraných na boj proti rodovým nerovnostiam, keďže je v súlade s cieľmi Európskeho piliera sociálnych práv.

2.4. EK vo svojom oznámení o ročnej stratégii udržateľného rastu na rok 2021 zo 17. septembra 2020 načrtla usmernenia Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti, v ktorých vyzýva členské štáty, aby venovali osobitnú pozornosť znevýhodneným skupinám, ženám a mladým ľuďom, ktorí vstupujú na trh práce, a aby vytvorili kvalitné pracovné príležitosti.

2.5. V delegovanom nariadení EÚ z 28. septembra 2021 sa stanovujú spoločné ukazovatele a podrobné prvky hodnotiacej tabuľky obnovy a odolnosti, pričom sa určuje 14 ukazovateľov. Len štyri z identifikovaných ukazovateľov majú rodovo špecifickú klasifikáciu⁽³⁾. Napríklad v prípade podporovaných podnikov riadených ženami neexistuje rozdelenie podľa rodu v ukazovateľoch 6 a 9.

2.6. Vojna na Ukrajine v dôsledku ruskej agresie priniesla výrazné spomalenie, pričom vyhliadky rastu sú neisté, a to najmä pokiaľ ide o dodávky energie a prudký nárast nákladov, čo ovplyvňuje aj rozdelenie výdavkov a investícií národných rozpočtov. Táto neistota bude mať vplyv aj na vykonávanie národných plánov obnovy a odolnosti.

2.7. Svet práce a spoločnosť ako celok sa usilujú zotaviť z krízy, pričom sa zameriavajú na dlhodobú hospodársku a sociálnu obnovu, na ktorej sú založené národné plány obnovy a odolnosti a ktorá sa nezaobíde bez prijatia rodovo orientovaného rámca na riešenie a prekonanie nerovností a rodových rozdielov, ktoré žiaľ prehĺbila kríza spôsobená ochorením COVID-19 v niektorých výrobných odvetviach, skupinách obyvateľstva a na niektorých územiach⁽⁴⁾.

3. Súvislosti, príprava financovania a pridelené zdroje v národných plánoch obnovy a odolnosti

3.1. Európska komisia v júli predložila Európskemu parlamentu a Rade správu o preskúmaní vykonávania Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti, ktorá sa zaoberá aj rodovými nerovnosťami⁽⁵⁾ a v ktorej sa uvádza súčasný stav príspevkov prijatých od členských štátov na základe predložených národných plánov obnovy a odolnosti⁽⁶⁾.

3.2. Väčšina opatrení navrhovaných členskými štátmi má prierezové ciele a nie je nevyhnutne osobitne zameraná na rodovú rovnosť. Zo 129 navrhovaných opatrení sa doteraz začalo investovať len v 13 prípadoch. Nie všetky členské štáty plánujú reformy a zdroje, ktoré sa výslovne zameriavajú na rodové výzvy alebo uvádzajú ženy ako príjemcov. Slabé sú aj inovačné opatrenia v odvetviach s nízkou zamestnanosťou žien⁽⁷⁾. Mnohé opatrenia sa sústreďujú na služby starostlivosti o deti, opatrovateľské služby a vzdelávanie. Zo správy Komisie vyplýva, že národné plány obnovy a odolnosti, v ktorých sa stanovuje strategický prístup prostredníctvom opatrení a reforiem zameraných na rodovú rovnosť, sa týkajú len niekoľkých krajín.

3.3. Iné členské štáty uprednostňovali určité smerovania, ako sú opatrenia na podporu sociálnej a územnej súdržnosti, so zameraním na rovnaké príležitosti, ktoré často zahŕňa aj cieľ rodovej rovnosti, alebo opatrenia zamerané na zraniteľné skupiny, medzi ktoré často patria ženy a mladí ľudia. Napokon, opatrenia, ktoré majú sprevádzať zelenú a digitálnu

⁽²⁾ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/241 z 12. februára 2021, ktorým sa zriaďuje Mechanizmus na podporu obnovy a odolnosti (Ú. v. EÚ L 57, 18.2.2021, s. 17).

⁽³⁾ Týmto ukazovateľmi sú: a) výskumníci pracujúci v podporovaných výskumných centrách; b) počet účastníkov vzdelávania a odbornej prípravy; c) počet osôb, ktoré majú zamestnanie alebo si ho hľadajú; d) počet mladých ľudí vo veku 15 – 29 rokov, ktorí dostávajú podporu.

⁽⁴⁾ Výskumná správa inštitútu EIGE z roku 2021 s názvom *Gender equality and the socio-economic impact of the COVID-19 pandemic*.

⁽⁵⁾ COM(2022) 383 final.

⁽⁶⁾ Holandsko predložilo národný plán obnovy a odolnosti neskôr než ostatné krajiny. Národný plán obnovy a odolnosti Maďarska je v súčasnosti pozastavený pre otázky týkajúce sa dodržiavania zásad právneho štátu.

⁽⁷⁾ Pozri poznámku pod čiarou 1 a článok PNRR Italia, *Gender Gap e politiche per l'innovazione e la digitalizzazione nel PNRR: quali misure?*, Marusca de Castris, Università degli Studi di Roma Tre, a Barbara Martini, Università di Roma Tor Vergata, september 2022.

transformáciu so zameraním na odbornú prípravu, pričom ženy v niektorých krajinách zaostávajú, pokiaľ ide o prístup k programom odbornej prípravy a rekvalifikácie. Treba uviesť, že väčšina členských štátov neoznačila rodovo motivované násilie za jednu z výziev v rámci opatrení na podporu rodovej rovnosti v národných plánoch obnovy a odolnosti.

3.4. Národné plány obnovy a odolnosti boli vytvorené na základe *ex ante* posúdenia hospodárskej a sociálnej situácie na národnej úrovni, vo všeobecnosti s už stanovenými výdavkovými prioritami, v ktorých sa nezohľadnil rodový rozmer či už z hľadiska pridelených zdrojov alebo z hľadiska preskúmania obsahu predložených investičných projektov. Pôvodný návrh nariadenia o Mechanizme na podporu obnovy a odolnosti neobsahoval žiadny odkaz na rodovú rovnosť ako cieľ a neuvádzal ženy ako osobitnú cieľovú skupinu prijímateľov. Až následne sa na základe tlakov hospodárskeho a sociálneho partnerstva a organizácií občianskej spoločnosti zaviedol do nariadenia uverejneného vo februári 2021 v národných plánoch obnovy a odolnosti rodový rozmer. To je tiež dôvod, prečo sa rodový rozmer a rodové rozpočtovanie nenachádzajú vo všetkých národných plánoch obnovy a odolnosti, ale len v tých, ktoré pôvodne stanovili kvalitu výdavkov a investícií orientovaných na rodovú rovnosť.

3.5. V Mechanizme na podporu obnovy a odolnosti sa od členských štátov vyžaduje, aby uviedli, ako národné plány obnovy a odolnosti riešia rodové nerovnosti, ale hodnotenie vplyvu sa vykoná len s prihliadnutím na výkonnosť prijatých opatrení. Je preto dôležité, aby EK merala účinnosť plánovaných činností a investícií vo fáze hodnotenia a zapojila hospodárskych a sociálnych partnerov a organizácie občianskej spoločnosti, pričom treba použiť porovnateľné špecifické ukazovatele. Doteraz zozbierané údaje neodrážajú skutočnú situáciu na národnej úrovni. Preto je v súčasnosti ťažké povedať, aký vplyv majú niektoré opatrenia na boj proti rodovej diskriminácii, najmä prierezové, na šesť pilierov.

3.6. Zo zdrojov pridelených na národné plány obnovy a odolnosti dnes nie je možné získať jasný obraz o investíciách podporovaných nielen z Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti, ale aj z doplnkových vnútroštátnych verejných a súkromných zdrojov zameraných výlučne na rodovú rovnosť v rôznych oblastiach pracovného a spoločenského života. Až vo fáze vykonávania bude možné vyčíslieť pridelené zdroje.

3.7. Podľa správy Komisie o osobitných opatreniach v oblasti rodovej rovnosti stanovených v národných plánoch obnovy a odolnosti sa však percentuálny podiel opatrení výrazne líši, od 11 % vo Švédsku po menej ako 1 % v Chorvátsku, pričom niekoľko krajín nedosahuje ani 2 %, ale bolo by tiež potrebné zvážiť vplyv nepriamych opatrení stanovených v národných plánoch obnovy a odolnosti a priamych a nepriamych opatrení stanovených so zdrojmi EÚ v NextGenerationEU, ktoré dopĺňajú národné plány obnovy a odolnosti, ako je napríklad REACT-EU a EPFRV (Európsky poľnohospodársky fond pre rozvoj vidieka).

3.8. Podľa správy EK a prvých informácií zhromaždených inštitútom EIGE sa javí, že situácia sa v tejto súvislosti v jednotlivých krajinách líši a opatrenia sú rozdrobené. Nie všetky krajiny majú údaje rozčlenené podľa pohlavia, a to aj napriek tomu, že o to požiadala EK, aby mohla pravidelne a včas podávať správy o výdavkoch súvisiacich s rodovou rovnosťou v národných plánoch obnovy a odolnosti na základe niektorých spoločných prvkov.

3.9. Keďže hĺbkové analýzy podľa pohlavia *ex ante* pri vypracovaní národných programov reforiem nie sú dostupné vo všetkých členských štátoch, neexistuje žiadne hodnotenie vplyvu opatrení na dodatočné a kvalitné pracovné miesta a na kvalifikované pracovné miesta. Rodovú rovnosť považuje za všeobecnú prierezovú zásadu 14 krajín⁽⁸⁾. Len Španielsko uviedlo kritérium uplatňovania hľadiska rodovej rovnosti (*gendermainstreaming*) v celom národnom pláne obnovy a odolnosti. Taliansko zaviedlo osobitné opatrenia pre rodovú rovnosť a rozpracovalo vplyv opatrení aj z hľadiska zvýšenia zamestnanosti, pretrvávajú však pochybnosti o ich skutočnej účinnosti a kvalite zásahov⁽⁹⁾. V iných krajinách sa na podporu rodovej rovnosti počítalo s nepriamymi opatreniami, ako sú investície do rovnováhy medzi pracovným a súkromným životom, investície do opatrovateľských služieb, podpora odbornej prípravy v odboroch STEM, zlepšenie pracovných podmienok a odborná príprava, ktoré budú mať vplyv v strednodobom až dlhodobom horizonte, ale v súčasnosti ich nemožno kvantifikovať. Okrem týchto investícií niektoré členské štáty počítajú s opatreniami, ako sú stimuly na prijímanie do zamestnania a stimuly pre podnikanie žien.

⁽⁸⁾ Pozri poznámku pod čiarou č. 1.

⁽⁹⁾ Pozri poznámku pod čiarou č. 6.

3.10. Niektoré krajiny venovali osobitnú pozornosť rodovému obstarávaniu (*gender procurement*)⁽¹⁰⁾ s opatreniami podmienenosti pre nábor žien a mladých ľudí v rámci verejných zákaziek uzavretých so zdrojmi z národného plánu obnovy a odolnosti. Bolo by žiaduce regulovať verejné výzvy na predkladanie ponúk pre vykonávajúce subjekty s výslovným uvedením cieľov v oblasti rodovej rovnosti.

3.11. Medzi inovačné národné plány obnovy a odolnosti v tejto oblasti patria napríklad národné plány obnovy a odolnosti Španielska, Talianska a Francúzska. V národnom pláne obnovy a odolnosti Španielska sa prijal významný záväzok, že všetky verejné administratívne postupy musia mať rodové hľadisko. Národný plán obnovy a odolnosti Talianska zaviedol usmernenia o rovnakých príležitostiach v zmluvách financovaných z národného plánu obnovy a odolnosti, v ktorých sa stanovuje uplatňovanie opatrení týkajúcich sa odmeňovania a vzorových doložiek v oznámeniach o výberových konaniach diferencovaných podľa odvetvia, typu a povahy projektu, s povinnosťou zabezpečiť, aby 30 % prijatých pracovníkov tvorili mladí ľudia vo veku do 36 rokov a ženy. Od podnikov sa takisto požaduje certifikácia rodovej rovnosti. Na druhej strane sa vo francúzskom národnom pláne obnovy a odolnosti stanovili pre podniky nové ukazovatele na výpočet rovnosti v profesionálnej oblasti a pokroku prostredníctvom akčného plánu, zatiaľ čo v írskom a chorvátskom národnom pláne obnovy a odolnosti sa podnikom, ktoré prijímajú kritériá na podporu rodovej rovnosti, priznávajú finančné prémie⁽¹¹⁾.

3.12. Zo správy EK z júla 2022 vyplýva, že diskusia s hospodárskymi a sociálnymi partnermi a organizáciami občianskej spoločnosti počas prípravy národných plánov obnovy a odolnosti boli veľmi slabé a len príležitostné. Sociálni aktéri a iné organizácie občianskej spoločnosti vyjadrili veľké obavy v súvislosti s účasťou na fáze vykonávania a monitorovania opatrení. Odborníci na rodové otázky sa domnievajú⁽¹²⁾, že bez spoľahlivých, porovnateľných, cielených údajov rozčlenených podľa rodu, ale predovšetkým údajov vysokej kvality a pokrývajúcich rôzne oblasti a sektory, bude ťažké posúdiť vplyv opatrení. EHSV dôrazne odporúča, aby boli sociálni partneri a organizácie občianskej spoločnosti, ktoré sa venujú podpore rovnosti príležitostí, užšie zapojení do vykonávania, hodnotenia a monitorovania národných plánov obnovy a odolnosti, a to zo strany európskych inštitúcií, ako aj národných a regionálnych inštitúcií.

4. Kontextové hodnotenia národných plánov obnovy a odolnosti

4.1. EHSV zdôrazňuje, že je dôležité vykonávať Agendu OSN 2030 pre udržateľný rozvoj, ktorá zaraďuje dosiahnutie rodovej rovnosti (*gender equality*) medzi 17 cieľov spolu s cieľmi stanovenými v oznámení EK *Únia rovnosti: stratégia pre rodovú rovnosť na roky 2020 – 2025*⁽¹³⁾ v oblasti rovnakého zastúpenia v rôznych hospodárskych odvetviach a rozdielu v odmeňovaní žien a mužov.

4.2. Stratégia pre rodovú rovnosť zahŕňa politiky a opatrenia na boj proti všetkým formám diskriminácie a nerovnosti, a to aj pokiaľ ide o komunitu LGBTIQ⁽¹⁴⁾ a musí byť referenčným bodom pre vykonávanie národných plánov obnovy a odolnosti. EHSV zdôrazňuje, že je dôležité, aby sa spoločne so všetkými stranami vykonávali kľúčové opatrenia zamerané na zabezpečenie rovnakej účasti a príležitostí na trhu práce, zníženie rozdielov v odmeňovaní za rovnakú prácu a nedostatočný prístup k vyšším riadiacim pozíciám, ako aj dosiahnutie rodovej rovnováhy v rozhodovacom procese

⁽¹⁰⁾ Rodové verejné obstarávanie je inovačná stratégia, ktorú zaviedla EK na podporu investícií na podporu rovnosti prostredníctvom zavedenia osobitných rodovo citlivých kritérií na vyhodnotenie ponúk alebo požiadaviek na účasť na verejnom obstarávaní alebo kritériách na vyhodnotenie ponúk, ktoré zahŕňajú sociálne parametre. Cieľom rodového obstarávania je zvýšiť rodovú rovnosť na trhu práce, zlepšiť zastúpenie žien na najvyšších pozíciách a znížiť rozdiely v odmeňovaní.

V správe inštitútu EIGE *Gender-responsive public procurement: the key to fair and efficient public spending in the EU* uverejnenej v roku 2022 sa uvádza, ako dokáže verejné obstarávanie riešiť a podporovať rodovú rovnosť a zlepšovať efektívnosť a kvalitu verejných výdavkov, pričom sú uverejnené aj prípadové štúdie a odporúčania.

⁽¹¹⁾ Údaje získané z analýzy inštitútu EIGE, pozri poznámku pod čiarou č. 1.

⁽¹²⁾ Brífing Európskeho parlamentu uverejnený v apríli 2022 *Gender equality in the Recovery and Resilience Facility*, v ktorom sa uviedli obavy vyplývajúce z viacerých štúdií, ktoré na národnej úrovni uskutočnili výskumné centrá alebo univerzity.

⁽¹³⁾ Oznámenie Európskej komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov z 5. marca 2020 [COM(2020) 152 final].

⁽¹⁴⁾ Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru – Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov – Únia rovnosti: stratégia pre rovnosť LGBTIQ osôb na roky 2020 – 2025 [COM(2020) 698 final] (Ú. v. EÚ C 286, 16.7.2021, s. 128).

a politike. EHSV vyzýva na urýchlené prijatie a vykonávanie smernice o transparentnosti odmeňovania⁽¹⁵⁾, v ktorej sa stanovujú nástroje a opatrenia na národnej úrovni s cieľom riešiť a odstraňovať rozdiely, a požaduje dôkladné monitorovanie príčin a zodpovedností.

4.3. Cieľ vyššej účasti žien na trhu práce je potrebné riešiť štrukturálnym a komplexným spôsobom, pričom sa zohľadnia hospodárske, vzdelávacie, geografické, sociálne a kultúrne hľadiská, a to aj v odľahlých a vidieckych oblastiach. V tejto súvislosti by sa mal prijať integrovaný prístup, ktorý by začlenil príspevok všetkých európskych, národných a regionálnych inštitúcií do systému účinných mechanizmov sociálneho dialógu so všetkými aktérmi a na rôznych úrovniach.

4.4. EHSV konštatuje, že na zvýšenie účasti žien na trhu práce je naliehavo potrebné, aby všetky členské štáty čo najskôr implementovali smernicu o rovnováhe medzi pracovným a súkromným životom [smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/1158⁽¹⁶⁾], ktorou sa zavádzajú pravidlá týkajúce sa dovolenky z rodinných dôvodov a pružných foriem organizácie práce pre pracovníkov a podporuje spravodlivé rozdelenie opatrovateľských povinností medzi rodičov, čím sa pomôžu odstrániť prekážky, ktoré bránia slobodnej voľbe materstva a rodičovstva v rodinách.

4.5. Odporúčania pre jednotlivé krajiny na roky 2019 a 2020 v rámci semestra týkajúce sa opatrení, ktoré sa majú prijať na zníženie rodových nerovností, priviedli niektoré členské štáty k tomu, aby do národných plánov obnovy a odolnosti začlenili rodový rozmer⁽¹⁷⁾, avšak opatrenia nie sú rovnomerné v jednotlivých krajinách.

4.6. V dôsledku pandémie a jej vplyvu na ženy boli odporúčania pre jednotlivé krajiny sporadické a príležitostné. V roku 2022 mali len tri krajiny, Rakúsko, Nemecko a Poľsko, odporúčania pre jednotlivé krajiny týkajúce sa účasti žien na trhu práce a fungovania služieb starostlivosti o deti, zatiaľ čo ďalších 22 krajín dostalo odporúčania pre znevýhodnené skupiny⁽¹⁸⁾, čo viedlo k nepriamym opatreniam týkajúcim sa zamestnanosti alebo postavenia žien, ktoré je ťažké vyčíslieť. EHSV konštatuje, že so zreteľom na údaje o vplyve krízy spôsobenej ochorením COVID-19 na hospodársku a sociálnu situáciu žien by boli vhodné špecifické odporúčania pre jednotlivé krajiny v oblasti rodovej rovnosti, aby sa v národných plánoch obnovy a odolnosti požadovalo ucelené plánovanie *ex ante*, a to aj s cieľovými investíciami.

4.7. Inštitút EIGE vo viacerých správach zdôrazňuje nerovnomerné rozdelenie rodinných povinností, najmä v oblasti starostlivosti o deti a služieb dlhodobej starostlivosti o starších ľudí a ľudí so zdravotným postihnutím⁽¹⁹⁾. Tieto povinnosti sú jedným z hlavných dôvodov nízkej miery účasti žien na trhu práce⁽²⁰⁾. V dôsledku lockdownu a zatvorenia škôl sa situácia zhoršila. V tejto súvislosti treba poznamenať, že v mnohých národných plánoch obnovy a odolnosti sa uznáva vzťah medzi neplatenými službami starostlivosti a opatreniami na zabezpečenie rovnováhy medzi pracovným a súkromným životom a zaviedli sa osobitné opatrenia predovšetkým na posilnenie služieb starostlivosti o deti⁽²¹⁾.

4.8. Tieto služby sa musia sprístupniť aj chudobnejším domácnostiam, a to preskúmaním cenových kritérií s cieľom uľahčiť ich využívanie pre všetkých. Osobitná pozornosť by sa mala venovať podpore celodennej školskej dochádzky vo všetkých školách všetkých typov a úrovni so školskými a mimoškolskými aktivitami a zaviesť doplnkové služby v materských školách, ako sú aktivity pred vyučovaním a po škole, a zlepšenie verejnej ponuky letných táborov pre deti a mládež. Ide o nepriame opatrenia, ktoré potrebujú isté a trvalé investičné kanály, ktoré, žiaľ, nie sú súčasťou národných plánov obnovy a odolnosti so strednodobým až dlhodobým plánovaním zdrojov.

⁽¹⁵⁾ O návrhu smernice o transparentnosti odmeňovania sa rokuje v rámci dialógu.

⁽¹⁶⁾ Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/1158 z 20. júna 2019 o rovnováhe medzi pracovným a súkromným životom rodičov a osôb s opatrovateľskými povinnosťami, ktorou sa zrušuje smernica Rady 2010/18/EÚ (Ú. v. EÚ L 188, 12.7.2019, s. 79).

⁽¹⁷⁾ Správa Európskeho parlamentu na tému *Country Specific Recommendations and Recovery and Resilience Plans – Thematic overview on gender-related issues*, október 2021.

⁽¹⁸⁾ Pozri poznámku pod čiarou č. 14.

⁽¹⁹⁾ Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru – Úloha rodinných príslušníkov starajúcich sa o osoby so zdravotným postihnutím a staršie osoby: nárast tohto javu počas pandémie (stanovisko z vlastnej iniciatívy) (Ú. v. EÚ C 75, 28.2.2023, s. 75), v ktorom sa uvádzajú dôležité odporúčania týkajúce sa opatrení, ktoré treba prijať.

⁽²⁰⁾ Správa EIGE s názvom *Gender Mainstreaming – Gender stakeholder consultation* uverejnená v roku 2019.

⁽²¹⁾ Pozri poznámku pod čiarou č. 1.

4.9. EHSV by uvítal odbornú prípravu zamestnancov úradov práce, ktorá sa týkala rodového hľadiska s cieľom rozvíjať a šíriť kultúru bez rodových stereotypov. Zároveň je dôležité podporovať partnerstvá medzi podnikmi a pracovníkmi v zamestnaní a odbornej príprave s cieľom podporiť integráciu žien v odvetviach, v ktorých dominujú muži.

4.10. EHSV podporuje myšlienku uprednostniť stimuly pre podniky, ktoré zamestnávajú ženy patriace do cieľovej skupiny aktívnych politík zamestnanosti a ponúkajú im stabilné pracovné zmluvy a dobré pracovné podmienky. Okrem toho sú dôležité stimuly na uľahčenie a podporu samostatnej zárobkovej činnosti, a to aj prostredníctvom cieľenej podpory odbornej prípravy v oblasti financií a riadenia a prístupu k finančným nástrojom ⁽²²⁾.

5. Konkrétne hodnotenia

5.1. Kríza tvrdo zasiahla ženy, ktoré sa často ocitli v pozícii, keď musia prijať prácu, ktorá je pod úrovňou ich kvalifikácie. Okrem toho nedobrovoľná práca na čiastočný pracovný úväzok je medzi pracovníčkami čoraz bežnejšia. S cieľom zvrátiť tento trend a zvýšiť účasť žien na trhu práce a podporiť kvalitné a kvalifikované pracovné miesta je prioritou posilniť priame a nepriame opatrenia v národných plánoch obnovy a odolnosti.

5.2. S cieľom znížiť rodové rozdiely EHSV odporúča, aby sa národné plány obnovy a odolnosti plánovali koordinovane a komplementárne so všetkými ostatnými zdrojmi a programami EÚ, počnúc zdrojmi a programami na podporu súdržnosti.

5.3. Existujúce rodové rozdiely a nerovnosti spôsobujú, že verejné politiky nie sú rodovo neutrálné, a preto je dôležité, aby všetky inštitúcie, európske, národné aj miestne, prijali rodové rozpočtovanie ako doplnkový dokument k daňovým politikám. EHSV preto odporúča, aby sa rodové rozpočtovanie vo fáze európskeho semestra stalo povinným ⁽²³⁾.

5.4. EHSV varuje pred rizikom, že Mechanizmus na podporu obnovy a odolnosti v podobe, v akej bol navrhnutý, môže prehĺbiť rozdiely v niektorých výrobných odvetviach, ako napríklad v zelenom a digitálnom. Hoci rodová rovnosť je prierezovou prioritou bez konkrétnych a merateľných opatrení na podporu zamestnanosti žien, a to aj pokiaľ ide o vysokú kvalifikáciu v odvetviach s vysokou zamestnanosťou žien, hrozí, že sa ešte viac prehĺbia rozdiely v zamestnanosti žien a mužov, pričom hrozí ďalšia segregácia žien do zárobkových činností s nižším príjmom.

5.5. Národné plány obnovy a odolnosti by mali zahŕňať porovnateľné ukazovatele na meranie zlepšení v oblasti rovnakého odmeňovania, prístupu na trh práce podľa odvetví, zosúladenia pracovného času a času venovaného starostlivosti, zvýhodnených úverov, stimulov na podporu samostatnej zárobkovej činnosti a slobodných povolání žien.

5.6. Stimuly na trvalé zamestnávanie žien by mali mať prednosť pred inými stimulmi a mali by byť vylúčené zo zoznamu štátnej pomoci.

5.7. Lepšie zosúladenie pracovného času a času venovaného starostlivosti je jedným z hlavných cieľov na využitie plného potenciálu žien vo svete práce a zlepšenie produktivity podnikov. EHSV sa preto domnieva, že prioritou je investovať zdroje do zosúladenia služieb práce a starostlivosti nielen s dodatočnými službami v materských školách a podporou progresívneho bezplatného vzdelávania pre domácnosti s nízkymi príjmami pre deti vo veku 0 – 3 rokov, ale aj zvýšením investícií do poskytovania služieb dlhodobej pomoci a starostlivosti.

5.8. Dosiachnutie cieľov v oblasti služieb zosúladovania pracovného času a starostlivosti musí byť podporené náborm osôb s konkrétnymi zručnosťami a potrebou priebežnej odbornej prípravy pre všetkých, ktorí sú zapojení do týchto služieb, v ktorých v súčasnosti prevažujú ženy.

⁽²²⁾ V španielskom národnom pláne obnovy a odolnosti sa vyčleňuje 36 miliónov EUR na pomoc podnikateľkám, ktoré zakladajú startupy. V talianskom národnom pláne obnovy a odolnosti sa mobilizuje 400 miliónov EUR na podporu účasti žien na podnikateľských činnostiach.

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru – Investovanie zohľadňujúce rodovú otázku ako spôsob zlepšenia rodovej rovnosti v Európskej únii (Ú. v. EÚ C 100, 16.3.2023, s. 16), v ktorom sa predkladajú návrhy na podnietenie investícií do podnikania žien.

⁽²³⁾ Diskusný dokument Európskej komisie na tému Gender Budgeting Practices: Concepts and Evidence uverejnený v júni 2022.

5.9. EHSV poukazuje na význam rozšírenia doložky o udeľovaní bonusov za zamestnávanie žien na každé verejné obstarávanie s cieľom podporiť podniky, ktoré sa zaviazali vytvárať stabilné pracovné miesta, posilňovať sociálne začlenenie a znižovať rozdiely v zamestnanosti žien a mužov.

5.10. Rodové rozdiely vo vedeckých odboroch sú veľmi výrazné a prehlbujú sa od vzdelávania v ranom detstve. Žiaľ, len niekoľko národných plánov obnovy a odolnosti obsahovalo opatrenia na zvýšenie účasti žien v technických a vedeckých inštitútoch a štúdiu odborov STEM na univerzitách. Preto sú potrebné osobitné investície do plánov odbornej prípravy s cieľom podporiť zapojenie dievčat do vedy, výskumu a vývoja, ako aj investície a nové formy podpory pre ciele projekty s cieľom zabezpečiť, aby sa zvýšila účasť žien na inovačných činnostiach. Tieto kroky budú mať pozitívny vplyv v strednodobom až dlhodobom horizonte, a preto ich treba napláňovať strategicky.

5.11. EHSV považuje za dôležité konať aj v oblasti daní, a to aj na základe usmernení Komisie ⁽²⁴⁾ a vnútroštátnych predpisov prostredníctvom daňového zvýhodnenia druhého zdroja rodinného príjmu, ktorý často predstavuje príjem žien pre rodiny s nízkym príjmom. Je tiež dôležité daňovo zvýhodniť príjem menej majetných domácností s jedným rodičom.

5.12. Okrem opatrení stanovených v národných plánoch obnovy a odolnosti EHSV ako sprievodné politické opatrenia navrhuje povinnú certifikáciu rodovej rovnosti s cieľom znížiť rodové rozdiely a zlepšiť pracovné podmienky žien, bojovať proti rodovo motivovanému násiliu ⁽²⁵⁾, šíriť prácu na diaľku prostredníctvom vyjednávania so sociálnymi partnermi a aktivovať platený dobrovoľný čiastočný úväzok na základe vnútroštátnej praxe a predpisov pre ženy, ktoré sa vracajú po materskej dovolenke.

5.13. EHSV oceňuje prístup, ktorý Komisia zaujala v správe a v ktorej sa stanovuje monitorovanie opatrení národných plánov obnovy a odolnosti jednotlivých krajín z rodového hľadiska. Bude dôležité, aby misie Európskej komisie v rôznych členských štátoch zahŕňali osobitný dôraz na opatrenia v oblasti rodovej rovnosti a zabezpečili správu transparentných a prístupných údajov.

5.14. EHSV odporúča plne zapojiť hospodárskych a sociálnych partnerov, ako aj občiansku spoločnosť do vykonávania, monitorovania a hodnotenia národných plánov obnovy a odolnosti, a to aj prostredníctvom špecializovaných „kontrolných stredísk“ na európskej a vnútroštátnej úrovni s cieľom podporiť koordinované plánovanie iniciatív v oblasti rodovej rovnosti.

V Bruseli 14. decembra 2022

Predsedníčka
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Christa SCHWENG

⁽²⁴⁾ Pozri poznámku pod čiarou č. 10.

⁽²⁵⁾ Členské štáty boli vyzvané, aby ratifikovali Dohovor MOP č. 190 o násilí a obťažovaní na pracovisku, ktorý v súčasnosti ratifikovali len dve európske krajiny.